

ПРАВОВА ОСВІТА

УДК 378.14-054.6:34(045)

І.М. Сопілко,
кандидат юридичних наук,
доцент,
В.Б. Черватюк,
кандидат історичних наук,
доцент

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті мова йде про окремі напрями розвитку юридичної освіти у вищих навчальних закладах, зокрема, в НАУ. Увага зосереджується на важливості проведення для студентів лекцій з юристами-практиками, правничих шкіл, наукових, методичних заходів, де обговорюються проблеми освіти, також на значенні ефективної роботи юридичної консультації "Юридична клініка".

Ключові слова: юридична освіта, навчальний заклад, правнича школа, конференція, круглий стіл, науково-практичний семінар, тематична лекція.

Вища юридична освіта в Україні – це рівень фахової освіти, а також безперервний процес спеціалізованого теоретичного та практичного навчання, що здійснюється у вищих навчальних закладах, в яких зосереджений висококваліфікований науковий і науково-педагогічний персонал, забезпечується поєднання навчального процесу з науково-практичною діяльністю та готуються компетентні кадри у галузі права. Основне завдання вищої юридичної освіти – підготовка кваліфікованих фахівців у галузі права, які працюють на утвердження в суспільстві верховенства права та правової свідомості й правової культури громадян.

Система вищої юридичної освіти є складною і взаємодіє з політичною, економічною, культурною і соціальною системою. В таких умовах вища юридична освіта не може бути пасивною, а повинна суттєво і динамічно впливати на оточуюче середовище, формувати цивілізоване демократичне правове поле. В цьому аспекті її позитивна роль і просвітницька місія є значною, а часом – вирішальною. Однак, доводиться констатувати, що наразі українська система вищої юридичної освіти не набула тих якісних характеристик, які дозволили б поставити її в один ряд з системами юридичної підготовки більшості країн Європи та провідних країн світу,

зайняти належне місце у форматі міжнародної співпраці та конкуренції в сфері освітянських правничих послуг. За даними Управління координації правової роботи та правової освіти Міністерства юстиції, на сьогодні в Україні створено більше 300 вузів, що здійснюють підготовку юридичних кадрів. У зазначених навчальних закладах правовим навчанням охоплено близько 340 тисяч студентів. Щороку кількість юристів збільшується приблизно на 70 тисяч спеціалістів-правників[2]. Тому, тільки реалізація напрямів та виконання завдань розвитку вищої юридичної освіти дасть змогу створити ефективну систему юридичних ВНЗ та вищої юридичної освіти в цілому, забезпечить якісну підготовку фахівців-юристів, відповідно до потреб науки та практики.

Юридична освіта в Національному авіаційному університеті знаходиться у постійному розвитку. Починаючи з 2001 року, з часу заснування юридичного факультету, спостерігається тенденція підвищення якості юридичної освіти в НАУ. Тільки за останні три роки в інституті значно підвищився якісний склад науково-педагогічних працівників, створена аспірантура, де здійснюється підготовка фахівців вищої кваліфікації – кандидатів юридичних наук, налагоджена робота Спеціалізованої вченої ради, збільшено ліцен-

зований обсяг магістрів за напрямом підготовки "Правознавство". Крім того, інститут організовує і проводить, як наукові, науково-практичні, так і науково методичні заходи, задля підвищення ефективності освіти майбутніх правників.

Так, з метою обговорити наукові досягнення та окреслити перспективи розвитку юридичної освіти на майбутнє 16 травня 2013 року в Юридичному інституті відбулась Всеукраїнська науково-практична конференція до Дня науки "Становлення та розвиток юридичної освіти в НАУ", приурочена 80-річчю Національного авіаційного університету. Традиційно із вітальним словом до учасників конференції звернувся доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи НАУ Володимир Харченко. Він зосередив увагу на питаннях, пов'язаних із проблемами вищої освіти в Україні і розкрив своє бачення перспективних напрямів правових наукових досліджень у авіаційній сфері. З цікавістю були сприйняті виступи запрошених на наукове дійство гостей, зокрема, Архимандрита Митрофана Бутинського, кандидата юридичних наук, судді Вищого адміністративного суду України, секретаря Пленуму Вищого адміністративного суду України Михайла Смоковича, кандидата юридичних наук, судді Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ Алли Олійник, кандидата юридичних наук, судді цивільної палати Апеляційного суду Київської області, викладача Національної школи суддів України Олександра Сліпченка, судді кримінальної палати Апеляційного суду Київської області Віктора Димарецького, доктора юридичних наук, професора, директора Навчально-наукового інституту земельних ресурсів та правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України Володимира Курила, доктора юридичних наук, професора, директора навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ Олександра Колба, доктора юридичних наук, професора, начальника кафедри управління, адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності Національного університету державної податкової служби України Олени Рябченко. Всі вони, як з наукової, так із практичної точки зору, вказували на існуючі недоліки в системі юридичної освіти в Україні і, разом з тим, висловлювали сподівання на позитивні зміни, пов'язані, як

з удосконаленням законодавства, так і з подальшим підвищенням якісного рівня фахівців.

Ця конференція також мала на меті заохотити молоде покоління юристів до постійного підвищення свого фахового рівня, спонукати його до наукової діяльності, викликати у них бажання систематично працювати над собою. Саме для такого заохочення, під час пленарного засідання директор інституту Ірина Сопілко від імені ректора НАУ Миколи Кулика за високу професійну майстерність, активну участь у науково-дослідній роботі, громадському житті університету, нагородила грамотами кращих студентів та викладачів інституту. Безумовно, що така відзнака буде гарним стимулом для майбутніх досягнень. А поєднання освіти і науки є умовою модернізації системи освіти, головним чинником її подальшого розвитку.

Відповідно до "Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2020 роки" ключовим завданням освіти у XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на сталє майбутнє [2]. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Тому, в цьому аспекті, ще одним із способів підвищення ефективності юридичної освіти в НАУ є налагодження роботи юридичної консультації "Юридична клініка", яка і створена саме для формування належного рівня практичних знань, умінь і навичок студентів, правової культури громадян, підготовки та навчання студентів у дусі дотримання й поваги до принципів верховенства права, справедливості і людської гідності, розширення співробітництва вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців-юристів, із судовими, правоохоронними органами, юстиції, державної влади і місцевого самоврядування, з іншими установами та організаціями та впровадження в навчальний процес елементів практичної підготовки студентів-правників у сфері юридичних послуг. В цьому контексті, слід зазначити, що робота юридичних клінік має дуже важливе значення. Так, 17 квітня 2013 року відбулося засідання Комітету Верховної Ради України з питань верховенства права та правосуддя, на якому розглядався проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" (щодо визначення статусу юридичних клінік як суб'єктів

надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги), внесений на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України Сергієм Ківаловим та Юрієм Мірошниченком, підготовлений до другого читання. Проектом Закону передбачено доповнення переліку суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги юридичними клініками, що утворені при вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації[1]. Це значно підвищить вагомість діяльності клінік. До речі, цього року юридична консультація "Юридична клініка" Юридичного інституту взяла участь у з'їзді юридичних клінік України, що проводився на базі факультету правничих наук Національного університету "Киево-Могилянська академія". На порядку денному розглядалися питання щодо відновлення діяльності Асоціації юридичних клінік України, реєстрації юридичних клінік як членів Асоціації, обговорення змін до Статуту Асоціації, обрання керівних органів організації, визначення стратегічних напрямів розвитку юридичного клінічного руху України та напрямів співпраці Асоціації з органами державної влади та недержавними інституціями. За результатами з'їзду юридична консультація "Юридична клініка" Юридичного інституту стала членом Асоціації юридичних клінік України. Це дасть змогу нашим студентам долучитися до усіх спільних науково-практичних заходів, які організовуються Асоціацією, підвищувати свою конкурентоздатність.

Слід наголосити, що значно підвищують рівень фахової освіти в ЮІ спільні заходи з Міністерством юстиції України. Зокрема, 19 квітня 2013 року із Координаційною Радою молодих юристів України при Міністерстві юстиції України в Юридичному інституті з успіхом проведена II Всеукраїнська правнича школа з адвокатури у кримінальних справах. 64 студенти 2-6 курсів із 25 вищих навчальних закладів України, мали змогу відвідати майстер-класи адвокатів, що спеціалізуються на кримінальному праві та фахівців з ораторського мистецтва. Під час спілкування з відомими адвокатами України, такими як Євгеній Солодко, Ольга Сотник, Андрій Циганков, слухачам були надані практичні поради при веденні конкретних справ, розкриті методики роботи з клієнтами та державними органами. Навчання у правничій школі значно підвищує фаховість та конкурентоздатність студентів-

юристів, які завжди активно приймають участь у даних заходах.

Дирекція Юридичного інституту багато зусиль прикладає для організації та проведення тематичних лекцій із досвідченими юристами-практиками. Так, 18 квітня 2013 року відбулася зустріч науково-педагогічного складу, студентів Юридичного інституту та Інституту міжнародних відносин з професором права Державного університету Вейн (Детройт, Мічиган, США), фахівцем з питань боротьби з корупцією Пітером Хеннінгом. Під час проведення лекції на тему "Інтерактивні методики викладання юридичних дисциплін", професор приділив значну увагу такому виду злочину, як неправдиві свідчення в суді США, а також здійснив порівняльний аналіз національного законодавства із законодавством США щодо елементів злочину ст. 384-1 Кримінального кодексу України. На завершення свого виступу професор зазначив на необхідності інтеграції української науки та українських досліджень в європейський простір, а студентам побажав не зупинятися, йти вперед, адже пріоритетним завданням юриста-фахівця є вміння аналізувати право та факти, з метою обрання правильної тактики ведення судового процесу і належного захисту прав та інтересів клієнта.

Крім того, для студентів 3-го курсу Юридичного інституту доцент кафедри цивільного права і процесу Олена Іваненко спільно з суддею Рівненського районного суду Юлією Тущенко провели бінарне заняття з цивільного процесу на тему: "Перегляд судових рішень Верховним судом України". В ході проведення активної дискусії студенти були ознайомлені із особливостями складання процесуальних документів, специфікою перегляду Верховним судом України судових рішень, повноваженнями Верховного суду України з перегляду судових рішень у цивільних справах, судовою практикою тощо.

Під час проведення фахової ознайомлювальної практики в Юридичному інституті відбулася зустріч студентів I курсу з відомим в Україні адвокатом, партнером Правової групи "Павленко і Побережнюк" – Олександром Павленком, яка спеціалізується на проблемах корпоративного та виборчого права, цінних паперів та політичної адвокатури. Студенти мали змогу ознайомитись із тонкощами професіоналізму та компетентності юриста-практика, його морально-діловими

якостями, а також побачити реальний приклад алгоритму досягнення вершин професійної майстерності в галузі юридичного бізнесу, адже Олександра Павленко за результатами 2010 року увійшла до "30 найбільш успішних адвокатів України" (видавництво "Фокус") і в рейтинг "ТОП-100 успішних керівників бізнесу" (в сфері юридичного бізнесу), в 2012 році – до п'ятірки відомих жінок-юристів (за версією "ForbesWoman") та до списку провідних українських юристів щорічного дослідження "Юридичні фірми України" (видавництво "Юридична практика").

Не менш цікавою і результативною, в опануванні майбутньою професією, була зустріч студентів 1-го курсу з прокурором прокуратури Голосіївського району м. Києва Артемом Яблонським, який ґрунтовно розкрив питання правового статусу прокурора у судовому провадженні за Кримінальним процесуальним кодексом України та кола його службових повноважень, прокурорського нагляду за додержанням законів під час досудового розслідування обставин смерті громадян з урахуванням нового кримінального процесуального законодавства, проведення першочергових слідчих дій, застосування представницьких повноважень прокурора з урахуванням змін до Закону України "Про прокуратуру".

Особливу зацікавленість у слухачів викликала інформація щодо Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, виконання вказівок прокурора у кримінальному провадженні та інші питання, що стосуються нового КПК України. Зустріч студентів із практикуючими юристами – частина дидактичного підходу, коли студенти-юристи зосереджуються на реальних проблемах юридичної практики та вирішуючи їх формують свої професійні і особисті якості як майбутніх юристів. Відтак, подібні зустрічі допомагають їм краще обрати найоптимальнішу для них роль в юриспруденції.

Ще одним дієвим засобом підвищення якості юридичної освіти є проведення науково-методичних семінарів, на яких розглядається різні методики викладання юридичних дисциплін. Так, кафедрою повітряного, космічного та технологічного права Юридичного інституту було проведено науково-методичний семінар на тему "Методологічні аспекти викладання фахових

дисциплін спеціалізації "Транспортне право" в НАУ". В семінарі взяли участь відомі вчені та практичні працівники транспортної галузі. В ході дискусії обговорювалися проблеми адаптації та викладання навчальних дисциплін з урахуванням вимог Болонського процесу у вищих навчальних закладах України, методологічні аспекти викладання спецкурсів для спеціалістів та магістрів спеціалізації "Транспортне право", методологія поєднання студентами набутих знань та вмій під час навчання з подальшою практичною роботою в авіаційній сфері тощо.

Саме зростаючою роллю вищої освіти, як стратегічного ресурсу поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету та конкурентоспроможності української держави на міжнародній, викликане проведення кафедрою цивільного права і процесу науково-практичного круглого столу "Національний авіаційний університет в системі вищої освіти: сучасний стан і перспективи". Під час обговорення піднімалися питання правового забезпечення національної стратегії розвитку вищої освіти в Україні, особливостей освітянської діяльності в Україні та закордоном, основних напрямків формування правової освіти, особливостей вищої освіти в структурних підрозділах НАУ та ін. Вагомим результатом заходу стали конкретні пропозиції щодо відповідності вищої юридичної освіти сучасним вимогам, змісту освіти, її якості, фінансування і управління, значення співпраці і соціального партнерства для її розвитку.

Таким чином, за результатами проведення таких заходів можна з впевненістю констатувати, що вагомим фактором, який впливає на підвищення якості юридичної освіти є поєднання теорії з практикою, а саме проведення тематичних зустрічей, круглих столів, лекцій з юристами-практиками, правничих шкіл, наукових конференцій, методичних семінарів, ефективна робота юридичних консультацій, тощо. В цілому, сучасний етап розвитку освіти вимагає радикальних змін у навчально-виховному процесі ВНЗ, використання в інноваційній діяльності викладача таких технологій, методів, засобів, які б сприяли реалізації інтелектуально-духовного та фахового потенціалу студентів.

Література

1. Про безоплатну правову допомогу (щодо юридичних клінік): Проект Закону про внесення змін до Закону України. // відомості. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5100-17>

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2020 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf

3. Управління координації правової роботи та правової освіти Міністерства юстиції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/news/8104>

И.М. Сопилко, В.Б. Череватюк

Тенденции развития юридического образования в высших учебных заведениях

В статье речь идет об отдельных направлениях развития юридического образования в высших учебных заведениях, в частности, в НАУ. Внимание сосредотачивается на важности проведения для студентов лекций с юристами-практиками, юридических школ, научных, методических мероприятий, где обсуждаются проблемы образования, также на значении эффективной работы юридической консультации "Юридическая клиника".

Ключевые слова: юридическое образование, учебное заведение, юридическая школа, конференция, круглый стол, научно-практический семинар, тематическая лекция.

I.M. Sopilko, V.B. Cherevatyuk

Tendencies of development of legal education institutions of higher education

In this article we are talking about specific areas of legal education in higher education establishments, particularly in NAU. Attention is focused on the importance of conduction of lectures with legal practitioners for students, law schools, research and methodological activities where are discussed educational problems and also on the value of effective work of legal consultation "Legal Clinic".

Keywords: legal education, educational institution, law school, conference, roundtable, scientific and practical seminar, thematic lecture.